

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT	
MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN	
Ink	2018 -02- 19
Akt:	<i>Patt lid/SE</i>
Aktbil:	

SVEA HOVRÄTT

SVEA HOVRÄTT	
060103	
INKOM:	2018-05-25
MÅLNR:	P 1816-18
AKTBIL:	5

Ink 2018 -02- 23

Målnr
Aktbilaga

P 1816-18:0601

1

Till

Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt

Inges till

Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt

ÖVERKLAGANDE

Klagande: Härnösands kommun
Kommunstyrelsen
871 80 Härnösand

Ombud: Advokat Tom Hofset
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 1711, 111 87 Stockholm
Tfn: 08 595 060 00
E-post: tom.hofset@msa.se

Överklagat avgörande: Mark- och miljödomstolens vid Östersunds tingsrätt dom den 30 januari 2018 i mål nr. P 3127-16

I egenskap av ombud för Härnösands kommun (Kommunen) får jag härmed överklaga ovan nämnda dom samt anför följande.

A. Yrkande

1. Kommunen yrkar att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, fastställer kommunfullmäktiges beslut att anta detaljplan för hotell vid Kanaludden, del av Ön 2:52 m.fl.

B. Skäl för överklagande

B.1 Inledning

2. Mark- och miljödomstolen (MMD) har i sin dom kommit till slutsatsen att ett genomförande av detaljplanen skulle påtagligt skada riksintresset för kulturmiljövården och att detaljplanen således strider mot 3 kap. 6 § miljöbalken.
3. Såvitt framgår av domskälen har MMD tagit fasta på den kritik mot miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) som framförts av bl.a. några tjänstemän vid länsstyrelsen. Som vi kommer visa i detta överklagande är kritiken mot MKB:n emellertid i allt väsentligt obefogad.
4. MMD har dessutom lagt en egen och mycket långtgående tolkning av riksintressets innebörd och syfte till grund för sin bedömning. Av avgörande vikt för MMD tycks vara att bevara "helheten av stadsmiljön" samt "stadens koppling till vattnet och möjligheterna till utblick över vattnet". Jämfört med den formellt gällande men relativt otydliga värdebeskrivningen enligt Riksantikvarieämbetets beslut 1996-08-27 Härnösand [Y21], som i huvudsak har bäring på vissa karaktärsbyggnader samt gatunät i delar av staden, förefaller domstolens utgångspunkt vara direkt felaktig.
5. Visst stöd för MMD:s synsätt – vad gäller koppling till och utblick mot vattnet – finns i länsstyrelsens riksintressebeskrivning från 2013 avseende riksintresset Härnösand. Länsstyrelsens beskrivning i den delen torde dock utgöra en ändring av riksintresseanspråket som förutsätter formellt beslut av Riksantikvarieämbetet för att vara gällande, vilket inte har skett.
6. Vidare, att det skulle vara helheten av stadsmiljön som ska bevaras, kan inte utläsas ens av länsstyrelsens värdebeskrivning av riksintresset. MMD:s resonemang i den här delen förefaller vara inspirerat av prövningar avseende riksintressen enligt 4 kap. miljöbalken. Vid prövningar av riksintressen enligt 4 kap. miljöbalken ska det anläggas ett helhetsperspektiv på vad som är en lämplig utveckling i hela det geografiska området. Så är emellertid inte fallet vid prövningar enligt 3 kap. miljöbalken, som nu är ifråga (se t.ex. Rubensson, *Miljöbalken – Den nya miljörätten*, 4 uppl. 2008, s. 55). Det som ska bevaras (inte påtagligt skadas) är läsbarheten av det kulturhistoriska sammanhang som ligger till grund för utpekandet.

Det är således *uttrycken* för riksintresset som ska bevaras (se t.ex.

Riksantikvarieämbetets rapport *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6 § miljöbalken*, 2014-06-23, s. 71).

7. Kommunen, som återkommer i denna fråga nedan i överklagandet, anser således att MMD på avgörande punkter har gjort sin bedömning på felaktiga grunder. Följaktligen är även MMD:s slutsats felaktig.
8. Det förtjänar att påpekas att målet är av vikt inte bara för den ifrågavarande exploateringen utan även för Härmösands framtida stadsutveckling. Om MMD:s tolkning av riksintressets innebörd står sig genom en lagakraftvunnen dom torde det bli ytterst svårt att åstadkomma några förändringar överhuvudtaget i den centrala stadsmiljön. För att använda ett slitet men träffande uttryck läggs en död hand över staden. Det kan inte ha varit lagstiftarens avsikt att det ska vara möjligt att på så lösa grunder undantränga det kommunala självbestämmandet. En sådan ordning ger upphov till konstitutionella betänkligheter och är inte förenlig med rättspraxis.
9. Mot bakgrund av den lagtekniska konstruktionen att ett riksintresse enligt 3 kap. 6 § andra stycket miljöbalken inte får påtagligt skadas, alldeles oavsett styrkan i motstående allmänna intressen (som inte är riksintressen), bör det iaktas viss försiktighet vid uttolkningen av sådana riksintressen. Detta kan med fog hävdas särskilt gälla anspråk på riksintressen för kulturmiljövården, som till sin natur är svärdefinierade och som tillkommer på låg nivå i normhierarkin i dialog mellan olika aktörer och utan möjlighet till överprövning. Som framgått ovan har MMD intagit en helt annan hållning och tagit ett jättesprång från Riksantikvarieämbetets riksintresseanspråk.
10. I det följande kommer därför belysas rollfördelningen mellan Riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen vad gäller riksintresseanspråk samt framväxten av den värdebeskrivning som MMD har lagt till grund för sin dom.

B.2 Koppling till och utblick mot vattnet är inte uttryck för riksintresset

11. Riksintresset Härmösand är inte ett sådant riksintresse som beslutats av riksdagen och för vilka exploateringsföretag ska provas enligt 4 kap. miljöbalken. Istället är ett fråga om ett utpekande som gjorts av Riksantikvarieämbetet med stöd av 2 § förordning (1998:896) om hushållning med mark och vattenområden.

(hushållningsförordningen). Utpekandet utgör dock endast ett anspråk som anses vägledande men bekräftas rättsligt först vid efterkommande prövningar enligt t.ex. plan- och bygglagen.

12. I Riksintresseutredningens betänkande *Planering och beslut för hållbar utveckling* (SOU 2015:99) anges på s. 128 bl.a. följande:

Riksintressebeskrivningen som upprättas i samband med Riksantikvarieämbetets utpekande av anspråket, ger en övergripande utgångspunkt för hur riksintresset kan beaktas och vidareutvecklas. En beskrivning av ett riksintresse ska fungera vägledande i en planeringssituation. Riksintressebeskrivningen ska därför ange det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som präglar området men också tydliggöra vad i landskapet som är viktigt för läsbarheten, dvs. upplevelsen och förståelsen, av dess kulturhistoriska utveckling. Beskrivningen behöver som regel preciseras i exempelvis översikts- och detaljplan för att tydliggöra riksintressets innebörd och avgränsning vid olika former och nivåer av samhällsutveckling. (min understrykning)

13. Riksintresseanspråket Härnösand är följande enligt Riksantikvarieämbetets alltjämt gällande beslut 1996-08-27:

Härnösand [Y 21]

Motivering:

Stifts- och residensstad med mångsidiga förvaltningsfunktioner, framträdande nyklassicistiska karaktärsbyggnader och en bebyggelse som visar den äldsta strandbundna planstrukturen och gradvis utveckling mot allt större regelbundenhet. Som "Norrlands Aten" och Lubbe Nordströms "Öbacka" förknippas Härnösand med en speciell roll i Norrlands historiska utveckling och kulturliv.

Uttryck för riksintresset:

Domkyrkan från 1856, den märkliga gymnasiebyggnaden ritad av Tempelman och residenset båda från sent 1700-tal, samt andra stifts-, residens-, skol- och regementsstadens karaktärsbyggnader. Området Östanbäcken med bevarad regelbunden planstruktur från 1500-talet och träbebyggelse från tidigt 1800-tal. Den inte helt regelbundna rutnätsplanen i stadskärnan, utvidgningarna på Kronholmen och arbetarförstaden Rotudden som tillsammans representerar stadsbyggnadsutvecklingen under 1700-talets slut och 1800-talet. Hammiljöer.

14. Riksintresseanspråket Härnösand implementeras i gällande översiktsplan för Härnösands kommun, *Översiktsplan för Härnösands kommun 2011 – 2025*. Översiktsplanen jämte granskningsyttrandet från länsstyrelsen är tänkt att vara det viktigaste underlaget för myndigheters beslut om riksintressen (se t.ex. Boverkets rapport *Riksintressen – nationell värden och möjligheter*, 2013, s. 13 och Riksantikvarieämbetets rapport *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6 §*

miljöbalken, 2014-06-23, s. 24). Den geografiska utbredningen av riksintresseområdet redovisas i översiktsplanen med grönskrafferat fält på kartbilaga, se Bilaga 1, vilket överensstämmer med den utbredning som redovisas i MKB:n för detaljplanen och som också har återgetts i punkt 10 i MMD:s dom.

15. Riksintresseområdet enligt översiktsplanen omfattar ett antal byggnader och platser som anges vara områden med stort kulturvärde (men inte nödvändigtvis uttryck för riksintresset), vilka redovisas med grönprickade ringar i Bilaga 1. Som exempel kan nämnas området Östanbäcken som i Bilaga 1 har beteckning 87 och som också anges som uttryck för riksintresset i den ovan återgivna värdetexten från Riksantikvarieämbetet. Söder om Östanbäcken finns det i målet aktuella detaljplaneområdet.

16. I övrigt anges i översiktsplanen följande angående riksintresset:

Inom riksintresse för kulturmiljö och andra platser med stora kulturvärden bör särskild hänsyn tas vid ny bebyggelse och annan markanvändning. Dessa platsers karaktär ska bevaras men ändå vidareutvecklas genom eventuella förändringar och tillägg. (s. 38)

17. Den närmare redovisningen av hur riksintresseområdena ska bevaras och utvecklas hänskjuts i översiktsplanen till ett kommande kulturmiljöprogram (s. 38). Följaktligen framhåller länsstyrelsen i sitt granskningsyttrande avseende översiktsplanen att kommunen i framtida fördjupningsarbeten ska förtydliga sina avvägningar och ställningstaganden och upprätta tydliga konsekvensbeskrivningar (länsstyrelsens granskningsyttrande 2010-11-12, dnr. 401-5214-10, s. 3). Således har detaljplanens antagande föregåtts av ett planprogram. Vidare har en djuplodande kulturmiljöanalys upprättats, vilken har utgjort underlag vid MKB-arbetet.
18. Vid sidan av att vara samrådspart och att granska arbete med översiktsplaner och detaljplaner har länsstyrelsen en viktig funktion vid förmedling av de riksintresseanspråk som utpekats av Riksantikvarieämbetet. Enligt 3 § hushållningsförordningen ska länsstyrelsens arbete grundas på underlag från Riksantikvarieämbetet. Länsstyrelsen har således inte befogenhet att ändra riksintresseanspråket. Avsikten är istället att länsstyrelsen ska förmedla Riksantikvarieämbetets beskrivningar samt förtydliga och ge vägledning till kommuner (Riksantikvarieämbetets rapport *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6 § miljöbalken*, 2014-06-23, s. 73-74).

19. Därutöver ska länsstyrelsen enligt 4 § hushållningsförordningen underrätta Riksantikvarieämbetet och Boverket om länsstyrelsen anser att "klassificeringen eller avgränsningen i stort" av ett område som riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken bör omprövas. Omprövningsprocessen beskrivs schematiskt i Riksantikvarieämbetets rapport *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6 § miljöbalken*, 2014-06-23, bilagor s. 14, se Bilaga 2. Som konkret exempel på ändringsbeslut kan hänvisas till Riksantikvarieämbetets beslut 2017-03-15 avseende Olsbenning [U14], se Bilaga 3.
20. Det går således en skiljelinje mellan *förtydliganden* som länsstyrelsen får göra självmant och *ändringar* som länsstyrelsen får ta initiativ till men som ska bli föremål för Riksantikvarieämbetets ställningstagande. Den skiljelinjen är ytterst relevant i det här målet eftersom MMD – som påpekats inledningsvis i detta överklagande – i sin dom har tagit fasta på länsstyrelsens riksintressebeskrivning från 2013, dvs. "stadens koppling till vattnet och möjligheterna till utblick över vattnet".
21. I handboken (Riksantikvarieämbetets rapport *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6 § miljöbalken*, 2014-06-23, bilagor s. 9) anger Riksantikvarieämbetet följande angående gränsdragningen:
- Överprövning av klassificeringen eller avgränsningen i stort**
Alla ändringar av riksintressebeskrivningen (anspråket) och sådana ändringar av avgränsningen som påverkar riksintressebeskrivningen räknas som omprövningar av klassificeringen eller avgränsningen i stort. Dessa bedöms av Riksantikvarieämbetet. Förslag om att avstå eller att peka ut ett nytt anspråk bedöms av Riksantikvarieämbetet i samråd med Boverket. Sådana justeringar av avgränsningen som inte medför någon ändring av anspråket hanteras av länsstyrelsen, och kräver inte Riksantikvarieämbetets formella ställningstagande. Riksantikvarieämbetet ska dock underrättas. (min understrykning)
22. Som framgår av punkt 13 ovan anges inte stadens koppling till och utblickar mot vatten som uttryck för riksintresset. Kontakt med vatten samt utblickar av olika slag är annars frekvent förekommande beskrivningar av uttryck för riksintressen. Som exempel från Stockholms län kan nämnas Stockholms innerstad med Djurgården [AB 115], Skogskyrkogården [AB 111], Solna [AB 37] och Steninge [AB 68], se gulmarkerat i Bilaga 4.

23. Mot den bakgrunden måste länsstyrelsens beskrivningstext från 2013 om koppling till vattnet och utblickar mot vatten anses vara något väsentligt nytt, en ändring av riksintresseanspråket, som överskrider länsstyrelsens befogenhet enligt hushållningsförordningen.
24. Stadens koppling till vattnet och utblickar mot vattnet kan därför inte ges någon relevans vid bedömningen om plangenomförandet kan påtagligt skada riksintresset för kulturmiljövården. Det är inte omständigheter som enligt Riksantikvarieämbetets riksintressebeskrivning är viktiga för läsbarheten av den kulturhistoriska utvecklingen. Av punkt 13 – 15 i MMD:s dom framgår emellertid tydligt att det är just påverkan på utblickar och koppling till vattnet från Östanbäcken och domkyrkan som har varit helt avgörande för MMD:s bedömning. MMD har således gjort sin bedömning på felaktiga grunder.
25. Med det sagt kan noteras att det i MKB:n till detaljplanen ändå – måhända överflödigt – beaktas vilken påverkan ett plangenomförande skulle få på stadens koppling till vattnet i enlighet med länsstyrelsens värdebeskrivning från 2013.

B.3 Jämförelsen med kvarteret Thor är inte relevant

26. MMD hänvisar i domskälen (punkt 14) till regeringens beslut avseende kvarteret Thor i Umeå. Omständigheterna kring den detaljplan som var föremål för prövning i nämnda regeringsärende avviker emellertid väsentligt från omständigheterna kring den detaljplan som nu är föremål för prövning.
27. Detaljplanen avseende kvarteret Thor avsåg uppförande av ett höghus vid den främsta historiska paradgatan i Umeå, Storgatan, som klassificeras som uttryck för riksintresset för kulturmiljövården. I direkt anslutning till och på var sin sida om kvarteret Thor finns de två historiskt viktigaste karaktärsbyggnaderna i Umeå, Rådhuset och kyrkan (båda uttryck för riksintresset). Flera byggnader i direkt anslutning till kvarteret Thor är dessutom byggnadsminnesförklarade: Rådhuset, Handelsbanken och gamla Riksbanken. Planförslaget innebär att ett höghus skulle uppföras mitt i en miljö bestående av Umeås starkaste symbol- och identitetsskapande byggnader och höghuset skulle i direkt anslutning vara omringat av flera uttryck för riksintresset för kulturmiljövården. Det är knappast förvånande att länsstyrelsen fann att ett sådant höghus skulle försvåra läsbarheten av det kulturhistoriska sammanhanget i sådan grad att det påtagligt skadar riksintresset och

således upphävde beslutet att anta detaljplanen. Det är inte heller förvånande att regeringen avslag överklagandet avseende länsstyrelsens beslut.

28. För det hotell som avses i den i målet aktuella detaljplanen är omständigheterna väsentligt annorlunda. Hotellet placeras inte mitt i en miljö bestående av värdekärnor för riksintresset. Hotellet placeras istället på mark som låg under vatten vid stadens tillkomst och som ingår i vad som kan betraktas som en ny årsring i Härnösands utveckling, med modern bebyggelse (bl.a. simhallen), och som genom bl.a. trafikleden Brunnhusgatan är väl avgränsad från den närmast liggande värdekärnan (Östanbäcken). Det är således inte fråga om uppförande av en byggnad i ett område som tydligt visar den gamla stadens karaktärsdrag, vilket var fallet i detaljplanen för kvarteret Thor.
29. Regeringsbeslutet avseende kvarteret Thor bör därför inte ges någon relevans för bedömningen av den detaljplan som nu är föremål för prövning.
30. Det kan för övrigt noteras att simhallen – till skillnad från vad som möjligen gjorts gällande av vittnen i MMD – inte utgör uttryck för riksintresset Härnösand. Det faktum att området i modern tid är ianspråktaget för modern bebyggelse gör det dessutom mindre känsligt för förändringar (MÖD 2007:47). Att Östanbäckens koppling till vattnet påverkas må vara viktigt för stadsbilden men – som framgått av avsnitt B.2 ovan – inte för bedömningen avseende riksintresset.

B.4 Kritiken mot MKB:n är obefogad

31. Tidigt under planprocessen – innan MKB:n var upprättad – stod det klart för Kommunen och MKB-författarna att några tjänstemän vid länsstyrelsen var av den bestämda uppfattningen att ett plangenomförande skulle påtagligt skada riksintresset för kulturmiljövården. Det var därför närmast väntat att MKB:n skulle komma att misskrediteras om den visade på någon annan slutsats.
32. Den kritik som har framförts tar i huvudsak sin utgångspunkt i att metod och begrepp i MKB:n avviker från den modell som hänvisas till i Riksantikvarieämbetets rapport *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6 § miljöbalken*, 2014-06-23. En överblick av denna modell ges i nämnda rapport på s. 47, bild 7, se Bilaga 5.

33. Det bör emellertid framhållas att det finns flera vedertagna modeller för miljökonsekvensbeskrivningar avseende kulturmiljö. Innan Riksantikvarieämbetet publicerade sin rapport 2014 fanns det inte någon särskild modell som kunde anses vara förordad. Riksantikvarieämbetets modell är relativt ny och har ännu inte fått ett sådant genomslag att den utgör det självklara förstahandsvalet vid arbete med miljökonsekvensbeskrivningar avseende kulturmiljö. Såväl före som efter Riksantikvarieämbetets rapport har det tagits fram miljökonsekvensbeskrivningar som ansluter till andra modeller, vilket – såvitt känt – inte har gett upphov till problem vid rättstillämpningen.
34. Det kan i detta sammanhang påpekas att kulturmiljöanalyser inte är en exakt vetenskap. Det finns inte någon modell som innebär att det utifrån vissa ingångsvärden och med matematisk precision faller ut en obestridlig slutsats avseende påtaglig skada. Det är i hög grad fråga om erfarenhetsbaserade bedömningar.
35. MMD har i sin dom bekräftat att olika modeller för bedömningen kan användas.
36. MMD har emellertid tagit fasta på kritiken avseende begreppsval och framhåller att "om andra modeller används vid utvärderingen bör dock begrepp och definitioner som motsvarar dem i svensk lagstiftning tillämpas." Vidare framhåller MMD att det är svårare att utvärdera de slutsatser som dras i miljökonsekvensbeskrivningen genom användningen av "begreppet *påverkan* i olika grader istället för att använda miljöbalkens begrepp *påtaglig skada*".
37. Kommunen ställer sig frågande till MMD:s uttalanden. Riksantikvarieämbetets rapport är vägledande men utgör inte del av svensk lagstiftning. Den begreppsapparat som används i Riksantikvarieämbetets modell (se Bilaga 5) kan inte heller anses ge uttryck för begrepp som är definierade i svensk lagstiftning eller rättspraxis (med undantag för "påtaglig skada"). Av miljöbalken och Riksantikvarieämbetets rapport kan emellertid utläsas att det är plangenomförandets påverkan på riksintressets värden som ska utredas och leda fram till en slutsats avseende påtaglig skada. MMD tycks ha blandat ihop utredning och slutsats.
38. I MKB:n görs den sammantagna bedömningen att påverkan av plangenomförandet är måttligt negativ vilket inte innebär påtaglig skada för riksintresset för kulturmiljövärden (s. 43).

39. Uppenbarligen har länsstyrelsen inte haft några problem att utvärdera den analys som görs i MKB:n, trots vald metod och terminologi. Som exempel kan framhållas att länsstyrelsen i sitt samrådsyttrande 2016-05-17, se Bilaga 6, framhåller att "[m]ed samma terminologi som MKB:s metod vill länsstyrelsen beteckna planförslagets påverkan på landskapet, från Gådeåparken, som något mer än måttlig." Vid en samlad bedömning var länsstyrelsens slutsats emellertid att skadan på riksintressets värde inte är påtaglig.
40. Avslutningsvis i den här delen får Kommunen bemöta vad som i MMD:s domskäl (punkt 13) möjligen utgör kritik mot att alternativredovisningen inte innefattar alternativa utformningar av hotellet. Enligt 6 kap. 12 § miljöbalken (i den lydelse som är tillämplig på planärendet) ska rimliga alternativ med hänsyn till planens syfte och geografiska räckvidd identifieras, beskrivas och bedömas. Av förarbetena framgår att det kan handla om redovisning av alternativa lokaliseringar (prop. 2003/04:116 s. 64). Sådan alternativredovisning finns i MKB:n. Till skillnad från de krav som gäller för en s.k. verksamhets-MKB enligt 6 kap. 7 § miljöbalken (äldre lydelsen) kan det emellertid inte för en s.k. plan-MKB utläsas krav på fördjupning avseende alternativa utformningar. Såvitt känt finns inte heller stöd för ett sådant synsätt i rättspraxis. Den närmare utformningen prövas istället i bygglovsskedet. Av MKB:n kan dock utläsas att hotellets påverkan på riksintresset är betingat av byggnadens volym och höjd.

B.5 Perspektiv - Slussen

41. Härnösand må vara Norrlands Aten men är alltså en del av Sverige. Svensk rätt ger emellertid inte stöd för MMD:s bedömning.
42. Ovan i detta överklagande har berörts riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården (punkt 22 och Bilaga 4). Till skillnad från gällande riksintressebeskrivning för Härnösand ingår vyer och kontakten med vattnet i riksintressebeskrivningen för Stockholms innerstad. Det finns ytterligare skäl att beröra sistnämnda riksintresse i överklagandet, nämligen den pågående omdaning av Slussenområdet i Stockholm som avseende detaljplanen föregicks av en prövning i Mark- och miljööverdomstolen (MÖD 2013:44). Mark- och miljööverdomstolens bedömning i det målet ger ett välbehövligt perspektiv på den nu överklagade domen.

43. Slussenområdet angränsar Gamla stan och förbinder Mälaren med Saltsjön. Slussen pekas ut som uttryck för riksintresset, närmare bestämt som "uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande." I Mark- och miljööverdomstolens dom anges bl.a. följande:

I länsstyrelsens planeringsunderlag för Slussen, faktablad 2004:1, redogörs för de väsentliga aspekterna att ta tillvara ur riksintressesynpunkt utifrån landskapsbild, kommunikation och trafikanläggning. Där anges bl.a. följande. En viktig dimension i Slussenområdet är landskapsbilden. Den dramatiska förkastningsbranten längs Södermalms norra sida och den sjunkna markytan norr om förkastningen utgör förutsättningen för vattenstråket Mälaren-Saltsjön. Det andra viktiga landskapselementet, utöver förkastningsbranten, är vattenpassagen och förhållandet mellan de två landfästena Gamla stan och Södermalm. Beträffande kommunikation anges att trafiken alltid varit ett framträdande och styrande element i Slussenområdet. Just spåren av mängden olika trafiklösningar från skilda epoker ger platsen en alldeles särskild laddning att ta fasta på. Beträffande trafikanläggningen anges bl.a. att en kvalitet i 30-talets trafikapparat är dess tydliga form med de tre klöverbladen och att den intrikata men väl fungerande trafikmaskinen är ett mästerverk i ingenjörskonst.

En del av uttrycket för riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården utgörs av fronten mot vattenrummen. Detaljplanen för Slussen innebär att relativt stora delar av nuvarande vattenyta tas i anspråk som markområde för ny bebyggelse och kajer samt att fronten mot vattenrummen förändras. Det kan konstateras att detta följer det mönster som utbildats vid tidigare omdaningar av platsen. Vyer från viktiga utsiktspunkter så som Katarinavägen kommer att begränsas.

Mot bakgrund av att riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården inte är definierat på ett entydigt sätt blir handlingsutrymmet för kommunen större vid bedömningen om detaljplanen innebär påtaglig skada på riksintresset. Kommunen har bedömt att detaljplanen innebär en måttlig skada på kulturmiljön och länsstyrelsen har vid sin prövning enligt 12 kap. ÄPBL funnit att detaljplanen innebär att riksintressena enligt 3 och 4 kap. miljöbalken tillgodoses. Mark- och miljööverdomstolen finner att det inte har framkommit skäl att frångå länsstyrelsens bedömning att planen kan godtas utifrån bestämmelserna om riksintressen. (mina understrykningar)

44. Det framgår med all önskvärd tydlighet att Slussen ur riksintressesynpunkt är mycket känslig för förändringar. Att riva Slussen med dess "mästerverk i ingenjörskonst" och ersätta området med något helt annat som begränsar viktiga vyer och förändrar fronten mot vattenrummet bedömdes innebära endast "måttlig" skada på kulturmiljön. Mark- och miljööverdomstolen godtog detta och har därvid tagit fasta på att riksintresset inte är definierat på ett entydigt sätt vilket ger större handlingsutrymme för kommunen.

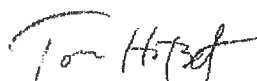
45. Det kan inte med fog påstås att gällande riksintressebeskrivning för Härnösand är tydligare än riksintressebeskrivningen för Stockholms innerstad. Och i Härnösand är det inte ens fråga om att riva eller på annat sätt förvanska en värdekärna. Plangenomförandet berör inte den oregelbundna planstruktur och träbebyggelse i Östanbäcken som pekats ut i riksintresseanspråket. Domkyrkan kommer alltså att i det stora hela vara dominant i landskapsbilden. Således, som framgår av såväl MKB:n som länsstyrelsens samrådsyttrande, kan plangenomförandet inte anses påtagligt skada riksintresset för kulturmiljövården.

C. Skäl för prövningstillstånd

46. Av skäl som angetts ovan i detta överklagande anser Kommunen att det finns anledning att betvivla riktigheten i det slut som MMD kommit till.
47. Vidare anser Kommunen, av skäl som anges nedan, att det är av vikt för ledningen av rättstillämpningen att överklagandet prövas i högre rätt.
48. MMD har tagit en avgränsad del av länsstyrelsens riksintressebeskrivning till grund för sin bedömning, nämligen stadens koppling till vattnet och möjligheterna till utblick över vattnet. Länsstyrelsens beskrivning i den delen saknar erforderlig förankring i tillämplig riksintressebeskrivning från Riksantikvarieämbetet. Det är således inte fråga om ett förtydligande, utan om en ändring av riksintressebeskrivningen. Enligt den rollfördelning som föreskrivs i hushållningsförfordningen och beskrivs i Riksantikvarieämbetets tillämpningsanvisningar har länsstyrelsen inte den befogenheten. Länsstyrelsens beskrivning i sådana delar bör därför inte kunna tas till intäkt för att en åtgärd påtagligt skadar riksintresset, och det är för Kommunen tveksamt om länsstyrelsens beskrivning i sådana delar överhuvudtaget bör ges någon relevans vid bedömningar enligt 3 kap. 6 § andra stycket miljöbalken. Det finns såvitt känt inget avgörande från högre rätt som klargör denna rättsfråga.
49. Vidare gör MMD i sin dom ett antal principiella uttalanden som såvitt känt saknar förankring i rättspraxis. Det gäller bl.a. krav på redovisning av alternativa utformningar samt krav avseende vilka begrepp som ska användas i en miljökonsekvensbeskrivning.

50. Avslutningsvis kan framhållas att MMD gör en fri tolkning av riksintressets syfte, bl.a. att syftet är att "bevara helheten av stadsmiljön". Det förefaller innebära en väsentlig förskjutning från rena riksintresseaspekter till generella stadsbildafrågor. Enligt Kommunens uppfattning är helheten av stadsmiljön relevant för riksintressebedömningen endast i den mån det påverkar läsbarheten av det kulturhistoriska sammanhang som ligger till grund för utpekandet. Något annat skulle stå i strid mot den grundlagsbefästa kommunala självstyrelsen.
51. Det kan erinras om att den kommunala självstyrelsen bara får inskränkas genom lag och endast i den omfattning som är nödvändig med hänsyn till de ändamål som motiverar inskränkningen (1 kap. 1 § och 14 kap. regeringsformen). Uttolkningen av riksintresset Härnösand måste ske i ljuset av detta.

Stockholm den 19 februari 2018

Tom Hofset

Bilagor:

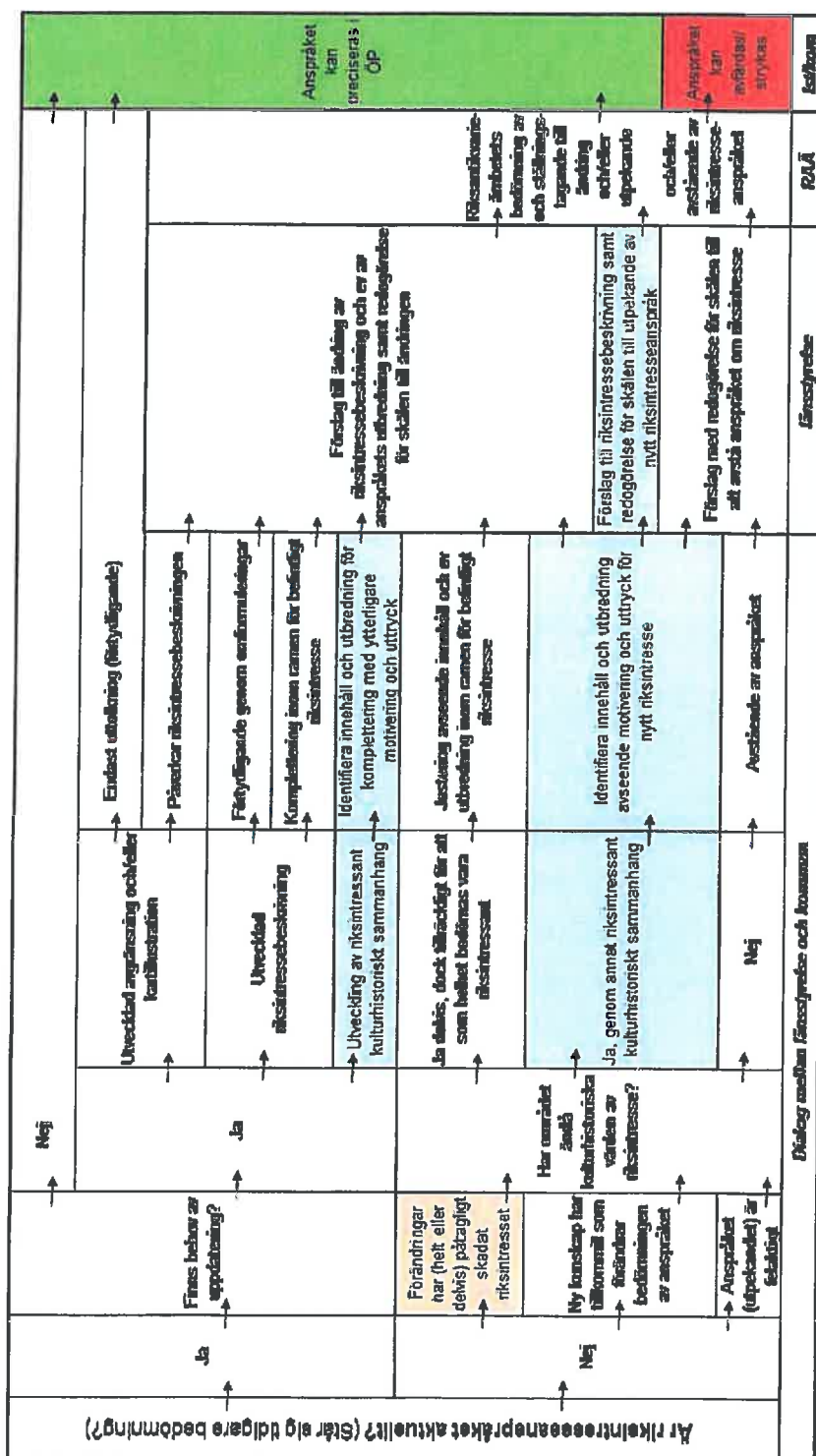
1. *Översiktsplan för Härnösands kommun 2011 – 2025*, Karta 13 B Kulturvärden
2. Riksantikvarieämbetets rapport *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6 § miljöbalken*, 2014-06-23, Bilaga 3b
3. Riksantikvarieämbetets beslut 2017-03-15 avseende Olsbenning [U14]
4. Riksantikvarieämbetets beslut 1997-08-18 (dokument uppdaterat 2014-04-04) avseende riksintressen för kulturmiljövården i Stockholms län, s. 29-31 och 33-34
5. Riksantikvarieämbetets rapport *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6 § miljöbalken*, 2014-06-23, s. 47
6. Länsstyrelsens i Västernorrland samrådsyttrande 2016-05-17

SVEA HOVRÄTT

Ink 2018 -02- 2 3

Målnr
Aktbilaga

Bilaga 3b. Processmodell för översyn och revidering av befintligt riksintresse för kulturmiljövård

SVEA HOVRÄTT

Ink 2018 -02- 23

Målnr
AktbilagaLänsstyrelsen i Västmanlands län
721 86 Västerås**Beslut**

Datum 2017-03-15

Dnr 1.1.4-1166-2017

Avdelning Kulturmiljöavdelningen
Enhet Enheten för förvaltnings-
ärenden och bidrag

**Revidering gällande område av riksintresse för
kulturmiljövården i Norbergs kommun,
Västmanlands län**

Beslut

Riksantikvarieämbetet beslutar med stöd av 2 § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m. om ändring av området för riksintresse för kulturmiljövården Olsbenning [U 14], Norbergs kommun, Västmanlands län.

Ändringarna innebär

1. Att riksintressebeskrivningen revideras enligt detta beslut. Revideringen har gjorts efter samråd med Länsstyrelsen i Västmanlands län. Även namnet på riksintresseområdet ändras. Den nya riksintressebeskrivningen biläggs.
2. Att avgränsningen ändras enligt förslag från Länsstyrelsen i Västmanlands län. Revideringen är länsstyrelsens uttolkning av avgränsningen som speglar Riksantikvarieämbetets beslutade anspråk.

Ärendet

I Västmanlands län är samtliga områden för riksintresse för kulturmiljövården under översyn. I detta fall, rörande Olsbenning – Lapphyttan [U 14], har emellertid en pågående tillståndprocess enligt miljöbalken gällande vindkraft påkallat att området hanteras i särskild ordning.

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Uppsala län efterfrågade i samband med ett tillståndsärende huruvida Riksantikvarieämbetet ansåg att den föreslagna etableringen skulle innebära påtaglig skada på riksintresset.

I yttrandet till miljöprövningsdelegationen slog Riksantikvarieämbetet fast att den då gällande riksintresseavgränsningen (och beskrivningen av detta) inte var

Riksantikvarieämbetet
Storgatan 41
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 8000
E-post registrator@raa.se
Hemsida www.raa.se
Org.nr 202100-1090
Plusgiro 599 94-4
Bankgiro 5052-3620

tillräcklig. I yttrandet beskrevs de värden som myndigheten ansåg vara av riksintresse översiktligt.

Ett förslag på ny beskrivning har efter detta delats med Länsstyrelsen i Västmanlands län, och den slutgiltiga beskrivningen och avgränsningen har tagits fram efter samråd med denna myndighet.

Riksintressets utbredning utökas i och med detta beslut om revidering åt väster och norr till att omfatta Olsbennings bys odlingsmark i ökad omfattning, samt följande Svartån upp mot Lapphyttan. Mats Mikaelshyttan i väst omfattas också. Dessutom omfattas området runt Lapphyttans fornlämningsområde och Dammängsmossen. Direkt norr och öster om Dammen i Olsbenning minskas riksintresseområdet något.

Skälen för beslutet

Det pågår en succesiv översyn av landets riksintressen för kulturmiljövård. Denna har ännu inte genomförts för riksintresset Olsbenning. När kulturmiljövårdens riksintressen ursprungligen pekades ut för Västmanlands län framhölls tre aspekter som särskilt viktiga att slå vakt om. Olsbennings bergsmansby och fornlämningsområdet Lapphyttan är främst uttryck för en av aspekterna, nämligen "bergshantering och industri". Riksantikvarieämbetet uttryckte redan 1987 synpunkten att riksintresset Olsbenning inte bör betraktas som en ren bebyggelsemiljö, utan att hänsyn bör tas "till de funktionella och ekonomiska sambanden". Detta innebär att riksintresset även innefattar dammbyggnader och hyttplatser, liksom delar av omgivande skogs- och jordbruksmark.

Lapphyttans fornlämningsområde och utmarkshytta var visserligen känt och delvis undersökt när riksintresset Olsbenning ursprungligen pekades ut, men sedan dess har kunskapsläget förändrats. Idag är det känt att området innehåller lämningar efter den äldsta kända masugnen i Europa. Tillsammans med bergsmansbyn och omgivande landskap har området höga kulturhistoriska värden.

Aktuell avgränsning och riksintressebeskrivning uppdateras i enlighet med föreliggande beslut och förs in i aktuella digitala förteckningar hos länsstyrelsen respektive Riksantikvarieämbetet.

Detta beslut har fattats av enhetschefen Emelie Nilsson efter föredragning av antikvarien Ove Bengtsson.

Emelie Nilsson

Ove Bengtsson

Bilagor: 2

Kopia till: Boverket

Bilaga 1

Datum 2017-03-15

Dnr 1.1.4-1166-2017

Avdelning Kulturmiljöavdelningen
Enhet Enheten för förvaltnings-
ärenden och bidrag

Revidering gällande område av riksintresse för kulturmiljövården i Norbergs kommun, Västmanlands län

Text beslutad 1996

Olsbenning [U 14]

Motivering:

Bergsmansby med rötter i medeltiden och homogen äldre gårdsbebyggelse med stora mangårdar som tydliggör bergsmännens betydande sociala ställning.

Uttryck för riksintresset:

I byn ligger idag fem gårdar samlade. De stora mangårdsbyggnaderna är uppförda under 1800- talet, timrade med rödfärgad eller oljemålad panel. Mitt i byn finns lämningar efter den år 1876 nedlagda hyttan samt bevarade dammar.

Ny föreslagen text 2017

Olsbenning - Lapphyttan [U 14] (Karbennings sn)

Motivering:

Olsbennings *bergsmansby* och Lapphyttans *fornlämningsmiljö*, belägna i *odlings- och skogslandskap*, visar den tekniska, ekonomiska och sociala utvecklingen i Bergslagen samt bergsbrukets betydelse för utvecklingen i riket från medeltiden till industrialiseringen under sent 1800-tal.

Uttryck för riksintresset:

Olsbennings *bergsmansby*. Bergsmansbyn är karaktäristisk för Bergslagens landskap. Idag präglas byn av bergsmännens sista storhetstid, gårdarnas framträdande position i landskapet speglar bergsmännens höga sociala ställning. Centralt i Olsbennings by ligger sedan sent 1100-tal hyttan och dammen. Hyttedriften upphörde 1876. I byn ligger fem gårdar samlade, med bevarade ekonomibyggnader. De stora timrade mangårdsbyggnaderna har rödfärgad eller oljemålad panel och visar, genom sin storlek i relation till den begränsade jordbruksarealen, skogens och järnets ekonomiska betydelse. Lapphyttans *fornlämningsmiljö*. Utmarkshyttan var belägen på avstånd från de gårdar som drev och försörjde verksamheten vilket ännu är läsbart i landskapet.

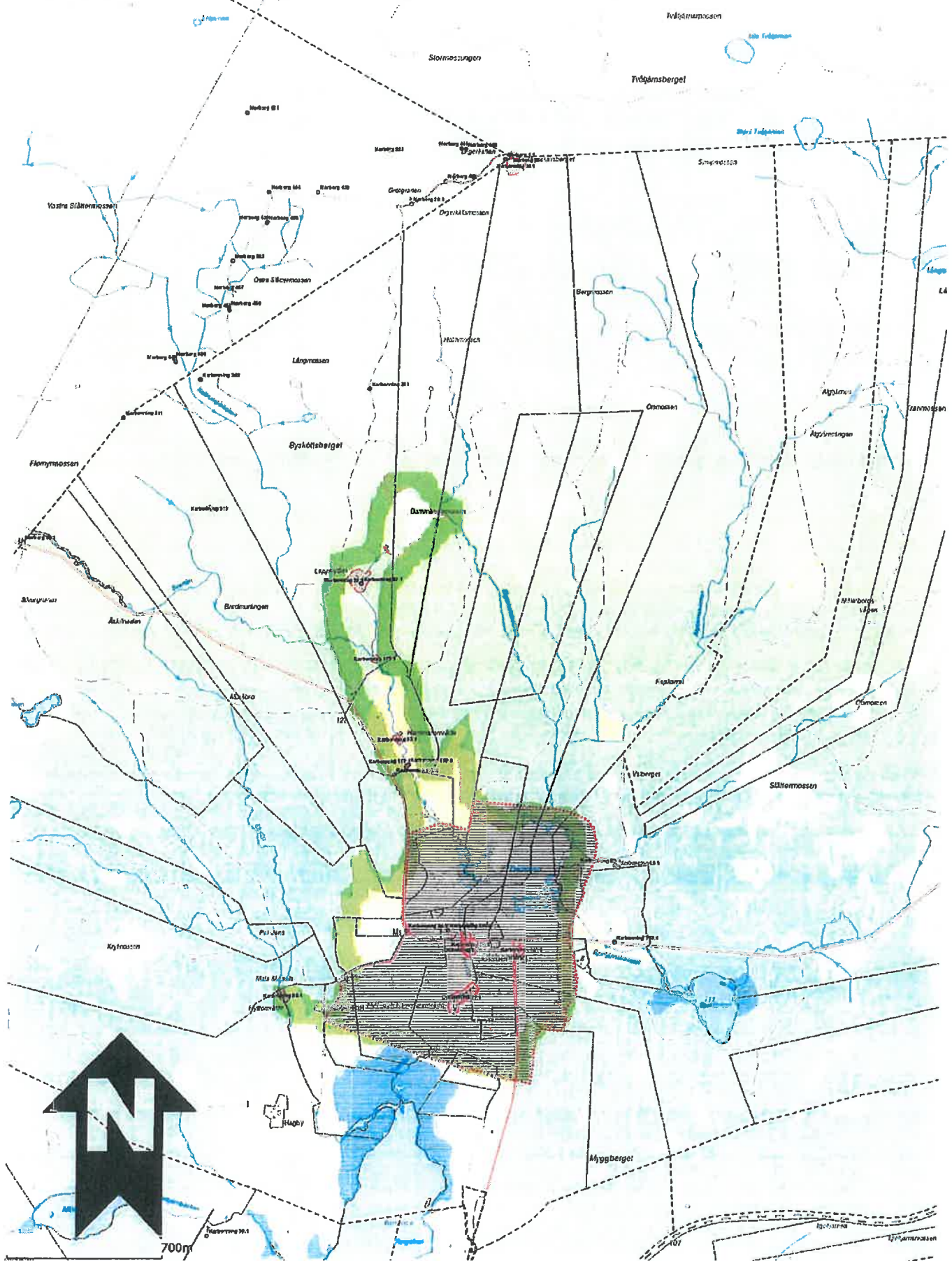
Riksantikvarieämbetet
Storgatan 41
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 8000
E-post registrator@raa.se
Hemsida www.raa.se
Org.nr 202100-1090
Plusgiro 599 94-4
Bankgiro 5052-3620

Miljön är opåverkad efter medeltiden. Vid Lapphyttan finns en undersökt komplett utmarkshyttia med lämningar efter Europas äldsta kända masugn. Dessutom finns lämningar av dammvall, malmreden, rostgrop, kolhus, vattenhjul, smedjor med färskningshårdar, jämbod, bostadshus och stall. Lapphyttan var i drift från 1100-talets andra hälft till dess att utmarkshyttorna lades ner vid mitten av 1300-talet. I Svartåns sträckning mellan Olsbenning och Lapphyttan finns lämningar som även de vittnar om järnets och skogens betydelse.

Riksintressets utbredning:

Riksintressets utbredning utökas i och med detta beslut om revidering åt väster och norr till att omfatta Olsbennings bys odlingsmark i ökad omfattning, samt följande Svartån upp mot Lapphyttan. Mats Mikaelshyttan i väst omfattas också. Dessutom omfattas området runt Lapphyttans fornlämningsområde och Dammängsmossen. Direkt norr och öster om Dammen i Olsbenning minskas riksintresseområdet något.

Bilaga 2 dnr 1.1.4-1166-2017

Ink 2018 -02- 23

AB län beslut RAÄ 1997-08-18. Revidering 2002 av AB 121. AB 62 har
ej strukits enligt Lst 2010. Revidering av (AB114) 2014-03-31,
Dokument uppdaterat 2014-04-04

Målnr
Aktbilaga

bybebyggelsen, bl.a. ett par bevarade radbyar. Skepptuna *sockencentrum* med stor medeltidskyrka, prästgård, kyrkskola och ålderdomshem. (Miljön berör även Norrtälje kommun).

Skålhamravägen [AB 71] (delen i Skånela och Norrsunda sn:r)

Motivering:

Centralbygd, herrgårdslandskap och vägsystem, med rötter i en forntida stormannabygd med anknytning till kungamakten. Landskapet speglar en rik och komplex järnåldersbygd och dess fortsatta utveckling genom den tidiga medeltidens sockenbildning och 1600-talets säterier, med kontinuitet fram i dagens agrarlandskap. (Fornlämningsmiljö).

Uttryck för riksintresset:

Rika järnålderslämningar i form av bl.a. äldre vägsträckningar, många runristningar, flera i ursprungligt läge, stensträngssystem och gravfält i anslutning till byar och gårdar. Uttryck för ett kungligt inflytande, som Nordians hög, Husbynamnet samt Skånelas sannolikt på kungligt initiativ uppförda 1100-talskyrka. Här låg också marker som var avsatta för sveakungens underhåll. En centralort med förhistoriska anor är Åshusby, som i bl.a. komministerboställe, fattigstuga och gästgiveri fyller funktionen av sockencentrum i anslutning till den närbelägna Norrsunda kyrka från 1100-talet. Det öppna odlingslandskapet och bebyggelsen i byar och på gårdar. Herrgårdarna, bl.a. Skånelaholm, Harg och Vallstanäs (och i angränsande delar av området dessutom Stora Väsby, Torsåker och Lindö) med huvudbyggnader, ekonomibyggnader, arbetarbostäder och parkanläggningar samt alléer och det storskaliga, av godsdriften präglade landskapet. (Miljön berör även Sollentuna, Täby, Upplands Väsby och Vallentuna kommuner).

Steninge [AB 68] (Husby Ärlinghundra sn)

Motivering:

Slottsmiljö utmed vattenleden mot Uppsala, med anor från järnåldern och huvudsaklig prägel av det sena 1600-talets anläggning, som visar levnadsbetingelserna för landets ledande skikt och herrgårdslivets förändringar fram till 1900-talet. (Fornlämningsmiljö).

Uttryck för riksintresset:

Nicodemus Tessin d.y:s anläggning, uppförd 1694-98, och barockträdgården samt den engelska *parken* från 1800-talets början. Ekonomibyggnader och bostadshus från 1600-1900-talen, bl.a. den stora ladugården i sten från 1881. Alléer och det av godsdriften präglade landskapet, med *torp* och andra byggnader och anläggningar, samt den nära *kontakten med vattenleden*. Ortnamnet av närbelägen *fornborg*. Denna och en medeltida skans samt andra fornlämningar visar på en bebyggelsekontinuitet sedan järnåldern och en vikingatida stormannagård vid den strategiskt viktiga farleden.

Vidbo [AB 69] (Vidbo sn)

Motivering:

Dalgångsbygd, dominerad av *ensamgårdar* och små byar och med rikt fornlämningsbestånd, som vittnar om en enkel bondebygd, etablerad under yngre järnåldern kring nu uppgrundad sjö och ås. (Fornlämningsmiljö, Bymiljö, Kommunikationsmiljö).

Uttryck för riksintresset:

Många gravfält från yngre järnåldern i anslutning till byar och ensamgårdar. Bland fornlämningarna märks också några spridda gravrösen från bronsåldern och ett par storhögar samt *fornborgar*,

husgrundsterrass och runstenar. Den gamla landsvägen med bevarade milstenar, som knyter samman bebyggelsen och de småbrutna odlingsmarkerna. Andra äldre vägsträckningar. Vidbo medeltidskyrka centralt i socknen, med större omgivande odlingsytor, och prästgården i den närbelägna Bista by. Norrby säteri med ekonomibyggnader och statarlänga.

SOLLENTUNA KOMMUN

Skålhamravägen [AB 71] (delen i Sollentuna sn)

Motivering:

Centralbygd, herrgårdslandskap och vägsystem, med rötter i en forntida stormannabygd med anknytning till kungamakten. Landskapet speglar en rik och komplex järnåldersbygd och dess fortsatta utveckling, genom den tidiga medeltidens sockenbildning och 1600-talets säterier, med kontinuitet fram i dagens agrarlandskap. (Fornlämningsmiljö, Kommunikationsmiljö).

Uttryck för riksintresset:

Sollentunadelen representerar i fornlämningsbilden framför allt områdets äldre skeden samt en mer småskalig odling i utkanterna av det större området som till största delen ligger i angränsande kommuner. Fornlämningarna, i form av bl.a. rösen, fossil åkermark, vägsträckningar, runstenar, stensträngssystem och gravfält i anslutning till byar och gårdar, visar på en bosättning under bronsålder och äldre järnålder. Torpbebyggelse och odlingsmarker som inramar det öppna odlingslandskapet med många stora gårdar i de centrala delarna av området. (Miljön berör även Sigtuna, Täby, Upplands Väsby och Vallentuna kommuner.).

SOLNA KOMMUN

Karlberg [AB 78] (Solna sn)

Motivering:

Slottsanläggning och *militär miljö* präglad av stormaktstidens anläggning och funktionen som krigshögskola sedan 1792, världens äldsta i ursprungliga lokaler. (*Slottsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Slottet med delar från framförallt 1600-talet och 1700-talets slut, tillhörande förlägningsbyggnader, stall och andra anläggningar. Den stora parkanläggningen med rester av den ursprungliga barockträdgården men idag huvudsakligen med karaktär av engelsk *park*. Den öppna exercisplanen framför slottet. Läget vid breddad kanal.

Solna [AB 37] (Solna sn)

Motivering:

A. Sockencentrum för den stora Solna socken, som ursprungligen innefattade hela nuvarande Stockholms innerstad, framför allt präglad av 1100-talets rundkyrka med senare tillbyggnader och tillhörande bebyggelse från främst 1700-talet.

B. Haga - Ulriksdals kungliga slottsmiljöer med lustslott och stora parkanläggningar med nära vattenkontakt, som i sin utveckling framför allt speglar stormaktstiden, den gustavianska epoken

och 1800-talets första hälft. Miljöerna har ett nära samband med ett större område dominerat av kungarna och staten.

C. Norra begravningsplatsen, invigd 1827, som i planering och anläggningar visar begravningsväsendets historia i Sverige under 1800-talet.

Uttryck för riksintresset:

A. Rundkyrkan och andra till sockencentrumet hörande anläggningar som prästboställen och arrendatorsbostad.

B. Ulriksdals 1600-talsslott med barockträdgård och engelsk park, tillhörande byggnader samt kapell och andra tillskott från 1800-talets senare del. Haga med lämningar av Gamla Haga och andra spår från tiden före Gustav III:s inköp av området, den engelska parken med **utblickar mot det omgivande landskapet** samt tillhörande byggnader och anläggningar från Gustav III:s tid, Haga slott från 1800-talets början och olika boställen från 1800-talets senare del. Fd tingshus.

C. Planmönstret med huvudsakligen en terränganpassad, friare karaktär men också mer rätlinjiga inslag. Gravkapell och dominerande gravvårdar, gjutjärnsstaket. Kvarter av olika karaktär. Sveriges första krematorium och urngravar.

(Delar av området utgör Nationalstadspark enligt NRL 3 kap 7 §.).

I området ingår även:

A. Falkenerarboställe som ursprungligen hörde till Karlbergs slott. Radhusområde från 1940-talet för anställda vid Karolinska sjukhuset. B. Haga tingshus från 1907 och Stallmästargården som är Stockholmstraktens äldsta utvårdshus från 1652 och som har anor som stallmästarboställe under Karlberg på 1630-talet.

STOCKHOLMS KOMMUN

Gamla Enskede [AB 112]

Motivering:

Egnahemsmiljö som speglar det tidiga 1900-talets trädgårdsstadsideal efter internationella förebilder, och en föregångare på det bostadssociala området med landets första radhus.

Uttryck för riksintresset:

Stockholms första trädgårdsstad med kommunalt planerad egnahemsbebyggelse och tomter som uppläts med tomträtt på den 1904 inköpta Enskede gårds mark. Den terränganpassade stadsplanen som utarbetades efter internationella förebilder, tomtindelning, bebyggelsens utformning och placering, små centrumbildningar med offentliga byggnader som skola och kyrka, idrottsplats och parkanläggningar.

Gröndal [AB 116]

Motivering:

A. *Bostadsområde* i norra Gröndal med stora självbyggda s.k. hyresvillor som speglar en för 1900-talets början tidstypisk arbetarbebyggelse, direkt betingad av industrisamhällets framväxt.

B. *Bostadsområde* i centrala Gröndal, uppfört 1944-52, som med sina epokgörande nya bostadstyper och husformer blivit en viktig förebild för svenskt och internationellt bostadsbyggande under efterkrigstiden.

Uttryck för riksintresset:

A. Stora, individuellt formade flerfamiljsvillor med i stadsbilden dominerande läge, på lummiga

Uttryck för riksintresset:

Planeringen med central park, enhetliga tomter, husens placering och sammanhållen gatumiljö.
Husens enhetliga och tidstypiska utformning.

Pungpinan i Skarpnäck [AB 110]

Motivering:

Egnahemsmiljö från 1920-talets slut, som utgör ett av de tidigaste exemplen på den kommunala bostadspolitiken, som gick ut på att skapa "småstugeområden" med självbyggda hus för arbetare. En föregångare och förebild för många områden av likartad typ inom och utom landet.

Uttryck för riksintresset:

Områdets planering med enhetliga tomter, husens placering och sammanhållen gatumiljö. Husens enhetliga och tidstypiska utformning.

Skogskyrkogården [AB 111]

Motivering:

Begravningsplats som i samspelet mellan arkitektur och parklandskap skapat en ny typ av kyrkogårdsanläggning med många efterföljare inom Sverige och internationellt.

Uttryck för riksintresset:

Parklandskapet där olika terrängtyper givits individuell behandling. Entréer, murar, öppna ytor och vägar samt konstnärlig utsmyckning och andra blickpunkter och accenter i landskapet. Gravkvarterens skilda karaktärer. De olika kapellen som i sin arkitektur speglar utvecklingen från 1920-talet till Asplunds personligt färgande, mogna funktionalism. **Utblickar mot omgivningarna.**

Stockholms innerstad med Djurgården [AB 115]

Motivering:

Storstadsmiljö, präglad av funktionen som landets politiska och administrativa centrum sedan medeltiden och de mycket speciella topografiska och kommunikationsmässiga förutsättningarna för handel, samfärdsl och försvar. Utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck med alla epoker från medeltiden till nutid väl representerade. *Residensstad*, domkyrko- och universitetsstad samt viktigsjöfarts- och industristad. (Stiftsstad, Skolstad).

Uttryck för riksintresset:

Uttryck för funktionen som huvudstad och förvaltningsstad alltsedan medeltiden, men särskilt från 1600-talet och framåt. Kungliga miljöer, byggnader för rikets och länets förvaltning, kulturinstitutioner och annan bebyggelse som sammanhänger med funktionerna som huvudstad och länsstad.

Den medeltida storstaden med tät stenbebyggelse. Staden mellan broarna, "Gamla Stan" som i gatunät och bebyggelse främst speglar Stockholms uppkomst och utvecklingen under olika skeden av medeltiden och 1500-talet, med den äldsta delens planmönster av stora oregelbundna kvarter innanför långgatorna och den senare medeltidens karaktäristiska "revbensmönster" med små smala gränder ner till vattnet. Kyrkorna och de många husen med medeltida murverk, gaturummens och torgens karaktär. Bevarade rester av det äldsta gatunätet på Södermalm. Kyrkor på malmarna, som genom läge, namn och till en del murverk bevarar minnet av medeltidens och 1500-talets stad.

1600-talets starkt expansiva stad, med stadsplanestruktur, de offentliga rummen och bebyggelsen. Gamla Stans yttre "årsring", med Skeppsbroraden, Nygatskvarteren och

slottsområdet. Riddarholmen och Blasieholmen. Det stora reglerings- och utbyggnadsområdet på malmarna, med planstruktur, kyrkor, offentliga byggnader och bostäder. Den förindustriella stadens spridning av verksamheter och sociala skiktning i boendet. Områden med stenhus från 1600-, 1700- och första delen av 1800-talet, både för aristokratin, den nya klassen av rika borgare och för ett lägre borgerligt skikt - stads-palats, malmgårdar, borgargårdar samt även äldre parker och inslag av grönska. De lägre samhällsklassernas småskaliga trähus i stadens dåvarande ytterkanter och otillgängliga delar.

Det sena 1800-talets stadsbyggande med esplanadsystemet och gator av olika bredd och karaktär, och byggnader i bestämda hushöjder. Villastaden, nya typer av offentliga byggnader, folkrörelsebyggnader och -miljöer, kommunaltekniska anläggningar och parker. Genombrotts-gator och områden planlagda som "ny stadsdel" i enlighet med 1874 års byggnadsstadga. Den täta och enhetliga stenstadsbebyggelsen.

1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling. Lärkstaden, Diplomastaden, Birkastan, Röda Bergen, Kungsgatan och andra miljöer som återspeglar stadsplanering och bebyggelseutvecklingen under århundradets inledande årtionden. Terränganpassade planer, storgårdskvarter, men även fullföljandet av den äldre rutnätsstaden. Parkanläggningar och grönska, innerstadens kolonitradgårdar. Uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande, så som Gärdet, Slussen och Hötorgscity. Smalhusområdet Abessinien i Hjorthagen.

Sjöfarts-, handels- och industristaden. Hamnanläggningar från skilda tider och byggnader som hör ihop med flottan och sjöfarten. Skeppsholmen och Kastellholmen, delar av Djurgården, Beckholmen. Kontor, bankpalats, försäkringsbolag, varuhus och andra handels- och näringslivets byggnader. Industrimiljöer som speglar Stockholms betydelse som industristad alltsedan 1600-talet, bland annat Barnängen, Kungliga Myntet, Ludvigsberg, Almgrens sidenväveri och de många bryggerierna.

Det vetenskapliga, intellektuella och religiösa livets byggnader och miljöer. Observatoriet, den gamla tekniska högskolan och byggnader och miljöer som hör samman med det gamla universitetsområdet. Byggnader för akademier och lärda samfund. Bibliotek, utställningslokaler och de många museerna. Institutionsbältet på Norra Djurgården. Bergianska trädgården. Nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer. Teatrar och konsertsalar, Gröna Lunds tivoli och andra nöjesetablissemang. Anrika restauranger och värdshus, ordenshus och lokaler för olika sällskap, Skansen, Fåfången, idrottsanläggningar, parker och flånörstråk. Djurgårdens bebyggelse och rekreationslandskap, med rötter i 1600-talets kungliga jaktpark. Utvärdshus, slott och villor med omgivande parker från 1600- och 1700-talen och senare.

Andra Stockholmska särdrag som anpassningen till naturen, fronten mot vattenrummen och Stockholms inlopp, både från Saltsjön och Mälaren. Vyerna från viktiga utsiktspunkter, blickfång, kontakten med vattnet. De tydligt avläsbara "årsringarna" i stadsväxten. Stenstadens tydliga yttre gräns. Stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåts höja sig över mängden. Byggnader och miljöer med anknytning till konstnärliga verk och historiska personer. (Delar av området utgör Nationalstadspark enligt NRL 3 kap 7 §).

Vällingby [AB 120]

Motivering:

Efterkrigstidens ideala förortsmiljö, uppbyggt som en självförsörjande förort längs tunnelbanan på grundval av idén om den s.k. ABC-strukturen (Arbete-Bostad-Centrum). Förebild för planering, gestaltning och socialt program för bostadsområden i Sverige och internationellt.

Ink 2018 -02- 23

47

Målnr
Aktbilaga

Områdets värden kommer att	Förändring					
	förändras	förökas	förstärkas	förbättras	försvagas	försvinnas
Innebörd	förbättring			neutral påverkan	skada	påtaglig skada
Förhållnings-sätt	Inspirera - stärka			Hänsyn	Hindra - ändra	El slätt
	Berika			Bruka varsamt	Minimera skadan	Undvika skadan

Bild 7 Handlingsutrymmet vid tillämpning av hushållningsbestämmelsen – från att stärka det önskvärda till att förhindra det otillåtna.

Kulturmiljön som resurs för förändring

För att riksintressena ska tas tillvara i den fysiska planeringen är det viktigt att planerings- och beslutsprocesserna tydliggör handlingsutrymmet mellan den önskvärda eller möjliga utvecklingen för kulturmiljön och den lägsta godtagbara standarden (undvika påtaglig skada). Länsstyrelsens roll som stödjande, rådgivande och kontrollerande instans är kanske mer tydlig och självklar då det gäller att ta ställning till om ett framlagt förslag till detaljplan eller bygglov innebär risk för påtaglig skada på ett riksintresse eller inte. Men den viktigaste rollen för att stärka förutsättningarna för en långsiktigt hållbar utveckling av de riksintressanta kulturmiljöerna är snarare som förmedlare av kunskaper i tidiga skeden av processerna. Det är framför allt genom den tidiga dialogen mellan länsstyrelse och kommun eller exploator som det finns möjligheter att lyfta kulturmiljön som en resurs i utformningen av en plan eller ett projekt. Väl beskrivna och tidigt kommunicerade redogörelser för den riksintressanta miljöns värden, behov, tålighet och utvecklingsmöjligheter ger goda förutsättningar för dialog och samråd kring hur kulturmiljöernas potential kan utnyttjas fullt ut.

Planeringsunderlag bör, förutom att förtydliga vad som inte får skadas, beskriva det aktuella områdets kulturhistoriska värden i rumsliga termer och gestaltungs-förutsättningar för de planerade förändringarna. På så sätt kan kommun såväl som verksamhetsutövare, markägare eller andra planerande aktörer medverka inom "det gröna fältet" för en utveckling där kulturmiljön integreras i planer och projekt. Drivkraften att åstadkomma lösningar där platsens kulturhistoriska värden ingår i målbilden för och berikar ett projekt måste finnas hos alla inblandade aktörer. Resultaten är beroende av förhållningssätt och ambitionsnivå.

Förändringar som stärker kulturmiljön

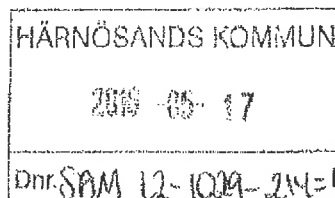
En grundregel för god hushållning är att en kombinerad och mångsidig markanvändning alltid eftersträvas. I många fall kan en åtgärd justeras

Ink 2018 -02- 23

Målnr
Aktbilaga

Yttrande

Sida 1 av 9

Länsstyrelsen
Västernorrland

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16

Ert dnr. SAM12-1029-214

Dnr. SAM 12-1009-214-1 Härnösands kommun
samhallsforvaltningen@harnosand.se

78

Samråd - detaljplan för del av Ön 2:52 m.fl. Hotell vid Kanaludden, Härnösands kommun

Inledning

Syftet med detaljplanen är att skapa möjlighet att uppföra en hotell- och konferensanläggning i anslutning till simhallen samt att utveckla parkmark och simhallens markområde för rekreation. Området ligger i Härnösands stad och inom riksintresse för kulturmiljövård Härnösands stad och inom riksintresse för kulturmiljövård.

Länsstyrelsen anser att planförslaget saknar redovisning av

- huruvida det kommer att leda till ett överskridande av miljökvalitetsnormerna för vatten enligt 5 kap miljöbalken
- dess påverkan på medborgarnas hälsa och säkerhet avseende risken för ras och skred samt erosion och risker avseende markföroreningar.

Länsstyrelsen har därför inte möjlighet att bedöma om det kan komma att bli nödvändigt att överpröva detaljplanen enligt 11 kap 10 § plan- och bygglagen (2010:900).

Miljökonsekvensbeskrivning

Kommunen har i tidigare skede upprättat en behovsbedömning och redovisar i den en diskussion angående planen, platsen och dess påverkan. Slutsatsen är att genomförande av detaljplanen kan påverka riksintresset för kulturmiljö negativt så att en del blir en förlust för det nationella kulturmiljöintresset. Därför upprättas en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) avseende planförslagets påverkan på riksintressets värden.

Länsstyrelsen finner att MKB redovisar planförslagets och en alternativ lokalisering av hotellets byggnad, vilket är öster om badhuset samt ett nollalternativ. Det senare innebär att inget hotell etableras i närheten av badhuset och att gällande detaljplan står fast.

Länsstyrelsen finner MKB:n genomarbetad och illustrativ. MKB:s slutsats att planförslagets påverkan på landskapsbilden från Gädeåparken är måttlig skiljer sig dock från länsstyrelsens mening. Med samma terminologi som MKB:s metod vill länsstyrelsen beteckna planförslagets påverkan på landskapet, från Gädeåparken, som något mer än måttlig.

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214**Överensstämmelse med översiktsplan**

Att bygga ett hotell på mark invid badhuset finns inte med i kommunens aktuella översiktsplan. Kommunen har således i tidigare skede upprättat ett planprogram och tidigare omnämnd behovshedömning.

Länsstyrelsens särskilda bevakningsområden**Riksintresse för kulturmiljövård Härnösand Y 21**

Riksintresset för kulturmiljö i Härnösands utgörs av:

- Härnösands centrala roll i Norrlands historia.
- Hamnmiljöer som berättar om sjöfartsstaden Härnösand.
- Den varierade planstrukturen i stadens centrala delar, den från 1500 talets oreglerade och den stadsbundna strukturen till rutnätsplan på 1700-talet och med drag som uttrycker de stadsbyggnadsideal som rådde under slutet på 1800-talet.
- Stadsdelen Östanbäcken med sin bevarade bebyggelsestruktur från tiden före rutnätsstaden och en sammanhållen äldre trähusbebyggelse.
- Rotudden och Kronholmen illustrerar stadens mest expansiva period och utgör områden med renodlade rutnätsplaner.
- Karaktärsbyggnader som speglar Härnösands mångsidiga förvaltningsfunktioner.

Det avsedda exploateringsområdet enligt detaljplanen, planförslaget och alternativa lokalisering påverkar två av ovanstående värden.

Exploateringsområdet ligger nära stadsdelen Östanbäcken och i området där Härnösands badhus ligger i ett parkområde som gränsar direkt ner mot Södra sundet. Den föreslagna hotellbyggnaden med sin skala påverkar domkyrkan. Både domkyrkan och badhuset är att beteckna som karaktärsbyggnader, varav domkyrkan är den främsta p.g.a. av sitt läge, ålder och sin symbolverkan.

Här följer länsstyrelsens bedömning av påverkan på värdena i riksintresset kulturmiljö:

Helheten

Härnösands stad har uttryck som visar en lång kontinuitet i stadens utveckling med flera olika verksamheter, från fiskeläge och 1500-talets medeltida oregelbundna gatunät till rutnätsstaden, förvaltningsstaden etc. Det finns en tidslinje och kontraster som är tydligt läsbara ("årsringar"). Det innebär att i Härnösands stad finns mönster och uttryck från flera tidsepoker; från medeltida struktur till mer moderna tiders planering samt med solitära byggnader för administration och service till allmänheten. Den synbara och långa utvecklingskontinuiteten har ingen motsvarighet i Västernorrlands övriga städer.

Länsstyrelsen finner att exploateringsområdet enligt detaljplanen inte tar i anspråk mark där befintliga historiska strukturer finns kvar. Den mark som tas i anspråk för hotellbyggnad ligger i anslutning till den solitära och moderna byggnaden som badhuset utgör och inkräktar på så sätt på

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214

området väster om badhuset som i gällande detaljplan har bestämmelsen, allmän plats PARK.

Skalan är relativt homogen i staden, samtidigt som det finns tydliga skillnader mellan områdena (jmf Östanbäcken med Norrstadens rutnätsstad). Östanbäcken, som ligger i nära anslutning till den föreslagna nya hotellbyggnaden, har uttryck från en avgränsad historisk period (1500-talets planstruktur) och homogen, låg trähusbebyggelse av 1800-talets karaktär. Från Härnösands som viktig sjöfartsstad finns byggnader med högre höjder, som till exempel f.d. Tobaksbolagets byggnad i norr och f.d. magasinsbyggnader på Kronholmen.

Länsstyrelsen finner att detaljplanens genomförande innebär att en byggnad på 36,5 m. etableras i Härnösand, vilket är en skala som bryter mot den förhållandevis sammanhållna skala som utgörs av 1700-tal och 1800-tals bebyggelsen som finns i Östanbäcken respektive Norra staden. Men likafullt utgör exploateringen enligt detaljplanen ett modernt tillägg till den kontinuerligt växande staden Härnösand på en plats som redan tagits i anspråk för en modern byggnad, badhuset med en totalhöjd på 20 m.

Lanspråktagandet av badhusets omland d.v.s. ett grönt närområde med en befintlig minigolfbana och uppvuxna träd, har påverkan på den gröna strukturen på platsen och i sin helhet för staden, emedan den också rymmer gång- och cykelväg, utmed Södra Sundet, som dock i sin nuvarande utformning strider mot gällande plan. Kvartersmarken för simbassäng mot södra sundet och utfyllnad för gång- och cykelväg är förvisso ej genomförd, men gällande detaljplan möjliggör sådana åtgärder. Länsstyrelsen finner att planförslaget undanröjer detta avbrott i det befintliga gröonstråket och förbättrar allmänhetens möjlighet till ett naturligt rörelsemässigt grönt samband med gång- och cykelväg förbi badhuset. Rubricerat förslag till detaljplan minskar ner kvartersmarken för bassäng, vid södra sundet, söder om badhuset, och infört allmän plats med ett grönt stråk och med gång- och cykelväg, utan utfyllnad i havet.

Platsen – Områdets känslighet

Strax söder om Östanbäcken ligger badhuset, i gräns till vattnet söder om Mellanholmen, avgränsat av Brunnshusgatan. Området Östanbäcken avgränsas ytterligare med bland annat trähusbebyggelsens förråd i trä uppförda under 1970-talet och några ytterligare träbyggnader för service och handel. Förrådsbyggnaderna, utformade i skala som t.ex. sjöbodrar, utgör likväl som Brunnshusgatan en tydlig gräns mellan Östanbäckens trähusbebyggelse från 1800-talet och området där badhuset ligger. Trähusbebyggelsen på Östanbäcken med medeltidens gatustruktur låg under 1500-talet utmed strandlinjen. Den pågående landhöjningen har inneburit att området idag ligger flera meter över havsnivån och ytterligare utveckling av anläggningar och grönsstruktur har skett ner mot strandlinjen.

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214

Området vidare österut från badhuset är parkering och ett större rekreationsområde och närliggande blandad bebyggelse bland annat familjehus, uppförda under 50- och 60 talet.

Badhusets utformning med det karakteristiska taket bryter helt mot utformningen av närliggande bebyggelse. Länsstyrelsen anser det möjligt att anlägga en hög byggnad invid badhuset, men det kräver en arkitektoniskt genomtänkt gestaltning, både i form och i färg.

Skalan och siktlinjer

Härnösand är en stifts- och residensstad och under 1800-talet utarbetades rutnätsplaner vilket innebär bland annat att området norr om Östanbäcken fick en större skala och struktur med luft emellan de byggda stenhusen. Vidare norrut, på en höjd, ligger domkyrkan som är en viktig symbolbyggnad, vilken ses manifesterad på lång sikt från fastlandssidan bland annat från E4:an och från Gådeåparken, mitt emot badhuset.

Typer av påverkan

Länsstyrelsens utgår i denna bedömning från; *Rapport från Riksantikvarieämbetet - Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6§ miljöbalken - Handbok 2014-06-23*, och Vårdtext beslutat av Riksantikvarieämbetet 1996 - Härnösand Y 21, samt den fördjupning, som Länsstyrelsen Västernorrland utarbetat 2013, av värdebeskrivningen för att förklara och förtydliga värdena inom riksintresset.

Länsstyrelsen har studerat planförslaget utifrån bland annat följande kriterier och dess påverkan på riksintressets definierade värden; det strukturella mönstret inom Östanbäcken hur det påverkas, visuellt och funktionellt. Hur rörelsemönster och tillgänglighet påverkas men då i första hand i stråket som går från Östanbäcken förbi badhuset och vidare österut. Finns det risker för att ny hotellbyggnad minskar möjligheten att bruka och förvalta till exempel Östanbäcken, badhuset, grönsstrukturen. Och vidare påverkas läsbarheten av Östanbäckens, domkyrkan och badhusets kulturhistoriska sammanhang?

Påverkan på riksintresset för staden som helhet

Länsstyrelsen finner att inga enskilda objekt eller strukturer försvinner. Snarare är nytillskottet i linje med hur Härnösands byggts upp, det vill säga med tillägg i olika skalor och utformning från olika tidsepoker. Den föreslagna byggnaden samlokaliseras med en modernt utformat byggnad.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att den arkitektoniska ambitionen är hög, eftersom badhuset har höga arkitektoniska kvalitéer. Diskussion om badhusets behov av sitt omland finns. Länsstyrelsen anser dock att om ny byggnad inskränker på omlandet till badhuset, bör hotell och badhus utgöra en ny upplevd sammanhållen anläggning.

Påverkan på riksintressets värden på platsen

Länsstyrelsen finner att nytillskottet intill Östanbäcken inte försvårar läsbarheten och förståelsen för Östanbäckens 1500-tals struktur. Inne i kvarteret Östanbäcken kan inte bebyggelse vid badhuset uppfattas och

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214

som kan störa upplevelsen av gatan med den omgivande lägre trähusbebyggelsen. Betraktas Östanbäcken utifrån, så är kvarteret väl avgränsat, med gata och förrådsbyggnader, och badhus med ny hotellbyggnad kan uppfattas i periferin.

Skala

En ny hög byggnad skapar en visuell skillnad, en kontrast till Östanbäckens skala. Främst är den visuella skillnaden påtaglig med utblickar från Brunnshusgatan i höjdläget. De visuella utblickarna från vattenområdet Södra Sundet och Gådeåparken mot Östanbäcken, kyrkan, badhuset ger också, en stor kontrast med en hög hotellbyggnad, men där får kvarteret Östanbäcken en mer skymd karaktär, p.g.a. Mellanholmen, landhöjning och vegetation.

Den visuella påverkan på siktlinjen mot badhuset, från Gådeåparken och Södra sundet anser länsstyrelsen har påverkan på riksintressets värde, avseende siktlinje mot domkyrkan med omnejd. I viss sekvens utmed Gådeåparkens gång- och cykelväg skymmer hotellbyggnaden, enligt planförslaget, helt domkyrkan på sin höjd. Den alternativa lokaliseringen får inte lika stark påverkan på det värdet, avseende domkyrkan, enligt planhandlingarna. Länsstyrelsen anser att påverkan på riksintressets värde avseende landskapsbilden, från fastlandet skadar riksintressets värde, avseende skala och siktlinjer mot stadens del på Härnön. Inifrån området Östanbäcken, kan inte, som tidigare nämnts, föreslagen höjd på hotellbyggnadens uppfattas, sålunda störs inte förståelsen och upplevelsen av värdena i Östanbäcken.

Samband och rörelsemönster

Länsstyrelsen finner att det viktiga rörelsesambanden mellan Östanbäcken och badhusområdet/stråket längs Södra sundet bibehålls och till viss del förstärks. Det är länsstyrelsens uppfattning att inga barriärer skapas och att området inte fragmenteras.

Direkt och indirekt påverkan

Länsstyrelsen finner att detaljplanen inte innebär att brukande och förvaltning försämras av miljön. Inte heller att höjden kommer att bli prejudicerande för kommande bebyggelse.

Tillfällig eller bestående påverkan på riksintresset

Hotellbyggnaden innebär ett bestående nytillskott som ökar byggnadshöjden i Härnösand som helhet, jämfört med det befintliga byggnadsbeståndet. På långt håll kan hotellet med sin höjd och volym påverka landskapsbilden. I en viss sekvens utmed gång- och cykelvägen i Gådeåparken skymmer planförslaget domkyrkans dominans i staden.

På platsen försvinner inga riksintressanta värden eller uttryck, dock får ny bebyggelse en bestående och viss påverkan visuellt på landskapsbilden genom dess skala.

Sammanfattningsvis vilka egenskaper och värden påverkas

Länsstyrelsen finner att åtgärden enligt planförslaget och dess alternativa lokalisering inte påverkar de egenskaper som är centrala för läsbarheten och upplevelsen av miljön för Härnösand som helhet, med undantag för planförslagets dominans på landskapsbilden främst ifrån fastlandssidan.

Hotellbyggnaden blir en till staden och simhallen adderad byggnad och påverkar inte läsbarheten och upplevelsen av kvarteret Östanbäcken.

Dock påverkar planförslagets skala domkyrkans dominans i landskapsbilden från fastlandssidan speciellt från Gådeåparken, där varierar påverkan beroende på utblickens plats.

Vid en samlad bedömning av alla ingående kriterier av planförslagets påverkan på riksintressets värden i Härnösands stad och på platsen invid Östanbäcken, anser länsstyrelsen att skadan på riksintressets värde inte är påtaglig och att domkyrkans fortfarande i det stora hela är dominant i landskapsbilden.

Miljökvalitetsnormer (MKN)

Det framgår av planhandlingarna att *MKN för vattenförekomster kan tillfälligt vara försämrade de gånger pumpstationen breddar vid för hög belastning.*

Länsstyrelsen vill påpeka att kommunen ska vidta åtgärder för att vattenstatus i Södra Sundet inte försämrats. Länsstyrelsen befarar att ett överskridande av miljökvalitetsnormen för vatten. Se vidare under rubriken *Teknisk försörjning*, nedan.

Strandskydd

Med en ny detaljplan krävs att kommunen upphäver strandskyddet. Kraven för ett upphävande finns i miljöbalkens sjunde kapitel samt i Plan- och bygglagens fjärde kapitel, närmare bestämt 4:17. Observera att bestämmelserna i båda lagstiftningarna ska tillämpas parallellt.

På plankartan har upphävande av strandskydd redovisats. I planbeskrivningen omnämns särskilda skäl (miljöbalken 7 kap. 18c §, punkt 5) för upphävande av strandskyddet. Länsstyrelsen efterlyser att kommunens beskriver hur detaljplanen väger tyngre än strandskyddsintresset enligt 4 kap 17 § Plan- och bygglagen.

Hälsa och säkerhetMarkens stabilitet och risker för ras och skred

När det gäller geoteknik och risker för ras och skred visar den geotekniska undersökningen på en problematisk grundläggning. I den geotekniska undersökningen anges i stycke 4.2, risker, att:

Val av grundläggningsmetod kan innebära risker för intilliggande byggnader och konstruktioner. Djupa schakter kan innebära risk för ras eller skred i schaktslänter. Slagning av sponter och pålar kan innebära skador på byggnader, ledningar och andra konstruktioner orsakade av vibrationer från slagningsarbetet. Ett givet riskobjekt i projektet är

simhallen direkt öster om planerad byggnad. Även markförlagda ledningar samt intilliggande kanaler med tillhörande strandlinjer bör ses som riskobjekt i en riskanalys. I det fortsatta arbetet rekommenderas därför att en riskanalys utförs som belyser ovan nämnda risker samt andra risker som kan förekomma för planerat projekt.

Enligt den undersökning som redovisas kan alltså valet av grundläggning innebära risker för intilliggande byggnader. Det finns även flera oklarheter kring metoder och i förslaget föreslås vidare utredning i bygglovskedet.

Länsstyrelsen anser att kommunen i kommande planskede ska redovisa resultatet av det fortsatta utredningsarbetet avseende området geoteknik (exempelvis risker för sättningar, stabilitet och erosion) samt inför kommunens antagande av detaljplanen visa vilket alternativ av grundläggning som förordas samt motivering till det. I och med antagandet av planen ska kommunen garantera markens lämplighet för bebyggelse.

Det framgår av planbeskrivningen sid 7 att *Kanalens stränder är... strandskodda sluttande plan, men av äldre datum... här framträder stockar och andra lägre liggande konstruktioner vid lågvatten.* Länsstyrelsen vill i detta sammanhang att kommunen beskriver i vad mån detta medför för risker i området och om åtgärder ska vidtas.

Förorenade områden

Undersökningar visar att området består av fyllnadsmassor. Analyserna av markproverna verkar endast ha gjorts för metaller, PAH och alifater. Med tanke på att det är okända fyllnadsmassor är det lämpligt att även analysera andra föroreningar (screeninganalys) så att ingen eventuell förorening missas. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att marken är väl undersökt så att man vet att detaljplanen är lämplig för det ändamål den är avsedd för.

Planområdet sträcker sig ut i vattnet. Om avsikten är tex bad eller utfyllnad i vattnet ska sedimenten undersökas och eventuellt åtgärdas för att människors hälsa och miljö inte ska påverkas negativt. Om utfyllnad är avsikten så ska inte eventuella föroreningar riskera att spridas, byggas fast eller lämnas kvar.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att både undersökningen och riskbedömningen utökas till minst hela planområdet och inte bara marken under hotellbyggnaden. Länsstyrelsen anser att vid framtagande av platsspecifika riktvärden är det viktigt att få ett helhetsperspektiv för planområdet och att markmiljön, markecosystem, grund- och ytvattnet och människors hälsa ska skyddas. Området runt hotellet kommer att inbjuda till utevistelse vilket innebär att riskbedömningen även ska beakta intag av och hudkontakt med jord och damm samt inandning av damm. Länsstyrelsen bedömer att markanvändningen i området motsvarar hotell och parkmark och att platsspecifika riktvärden ska ligga i intervallet mellan KM och MKM.

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214

Beroende på hur den slutliga grundläggningen av byggnaden utformas så behöver eventuellt riskbedömningen justeras med avseende på djup till förorening.

Farligt gods

När det gäller farligt gods finns det en föreslagen planbestämmelse (m2) som anger att: *Hotellbyggnadens fönster, fasad och ventilation utformas med hänsyn till de risker som kan uppstå på grund av transporter av farligt gods på Brunnshusgatan.* Enligt Räddningsverkets och Boverkets rapport *Säkerhetshöjande åtgärder i detaljplaner* (sid 36) är den typen av planbestämmelser alldeles för allmänna, åtgärderna måste anges betydligt tydligare. Länsstyrelsen anser att kommunen ska precisera åtgärderna och förväntad effekt.

Övrigt

Teknisk försörjning

Det framgår av planbeskrivningen sid 19 att åtgärder ska vidtas för att minska risken för att störande lukt från pumpstationen i samband med höga vattenflöden. Det är länsstyrelsens uppfattning att bräddning av orenat vatten ut i kanalen ska undvikas så långt möjligt för att minska påverkan på recipienten och att åtgärder ska vidtas för att minimera luktstörningarna. Kommunen ska redovisa hur dagvatten kan tas om hand så att inte pumpstationen belastas.

Observera att detta kan ha betydelse för hur MKN vatten iakttas.

Dagvatten

Länsstyrelsen efterlyser en beskrivning av hur och var fördröjning av dagvatten ska verkställas inom planområdet. Åtgärdernas tillräcklighet vid höga vattenflöden ska också redovisas.

Annan lagstiftning

Fornlämningar

Planområdet ligger i utkanten av den förmodade utbredningen av Härnösands äldre stadslager, fornlämning Raä nr 26. Länsstyrelsen bedömer dock att sannolikheten är liten för att det på Kanaludden ska finnas bevarade delar av fornlämningen, dels på grund av att platsen ligger i utkanten av fornlämningens potentiella utbredning, dels på grund av att det har skett en hel del grävarbeten och markutfyllningar i området under årens lopp. Länsstyrelsen kommer därför sannolikt inte ställa krav på att den planerade byggnationen föregås av en arkeologisk undersökning.

Däremot vill länsstyrelsen informera om anmälningsplikten:

Vid markarbeten gäller det att vara uppmärksam på eventuella hittills okända fornlämningar. Alla fornlämningar, såväl kända som okända, skyddas av bestämmelserna enligt 2 kap kulturmiljölagen (1988:950) (KML). Den som leder arbetet ska göras uppmärksam på anmälningsplikten enligt 2 kap 10 § KML – om en fornlämning påträffas under grävning eller annat arbete, skall arbetet omedelbart avbrytas till

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214

den del fornlämningen berörs. Den som leder arbetet skall omedelbart anmäla förhållandet hos länsstyrelsen.

Vattenområdet med bestämmelsen W1

Om det blir aktuellt att genomföra åtgärder i vattenområdet, s.k. vattenverksamhet, omfattas dessa åtgärder av bestämmelserna i 11 kapitlet miljöbalken och kan kräva särskild prövning i varje enskilt fall.

FormaliaGenomförandetid

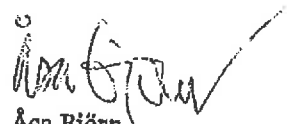
Gällande detaljplan har fortfarande genomförandetid kvar. Länsstyrelsen hänvisar till yttrandet i programskedet daterat den 24 april 2013. Kommunen ska redogöra för vilka nya förhållanden av stor allmän vikt som föranleder rubricerad ny detaljplan.

Ansvarsfördelning

Länsstyrelsen har i detta yttrande beskrivit att ett antal åtgärder behöver konkretiseras av kommunen och detta i nästa planskede. Det har inte betydelse enbart för att belysa markens lämplighet för ny markanvändning utan även för att klargöra tydligt för ansvariga genomförare vad som ska göras.

Beslut i detta ärende har fattats av länsråd Sten-Olov Altin efter föredragning av planhandläggare Åsa Björn vid samhällsbyggnadsenheten. I den slutliga handläggningen av detta ärende har följande personer deltagit: miljöhandläggare Angelica Hägglund, miljöhandläggare Frida Uebel, miljöhandläggare Ann-Sofie Lindberg och miljöhandläggare Mattias Entall vid miljöskyddsenheten, miljöhandläggare Per Lissjos vid enheten för miljöutredningar och fiske, planhandläggare Thomas Steinwall, antikvarie Michael Thörne, antikvarie John Molin, enhetschef Nina Loberg, och biträdande enhetschef Stina Pettersson, vid samhällsbyggnadsenheten samt beredskapsdirektör Håkan Söderholm vid förvaltningsenheten.

Avvikande meningar har lämnats av John Molin och Michael Thörne i särskilda yttranden.

Sten-Olov Altin
Åsa Björn
Samhällsbyggnadsenheten
Telefon 070 190 38 11

Bilagor: Avvikande meningar daterade 13 respektive 16 maj 2016.
Kopia: Trafikverket

Härnösands
kommun

ÖVERSIKTSPLAN 2011

SVEA HOVRÄTT
060103

INKOM: 2018-05-25
MÄLN: P 1816-18
AKTBIL: 6

Kulturvärden

Härnösands tätort SVEA HOVRÄTT

Ater till kapitel 13

Ink 2018 -02- 23

Målnr
Aktbilaga

Teckenförklaring

- Bebyggelse
- Industrimark
- Öppen mark, parkmark
- Skog
- E4 Vägnummer

Befintliga förhållanden

Riksintresse

- Riksintresse för kulturmiljövård

Intressanta kulturminnen

- Kulturmiljö
- Byggnadsminne eller kyrka
- Område med stort kulturmiljövärde
- Fornlämningsområde

Karta 13 B

Kulturvärden

ANTAGANDE

Drifta 1

